

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi erillislaki, jonka mukaan valtiontilintarkastajilla olisi oikeus tarkastaa valtion lainojen sekä valtionapujen ja eräiden muiden valtion tukien myöntämistä, käyttöä ja valvontaa. Tarkastusoikeus laajenisi nykyisin vain valtion viran-

omaisten toimintaa koskevasta tarkastuksesta eräin poikkeuksin valtion tuen ja lainan saajiin.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen hyväksymisestä.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3. Asian valmistelu	6
1. Nykyinen tilanne	3	4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	6
1.1. Valtiontilintarkastajien toimivalta	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7
1.2. Valtiontilintarkastajien toimivallan laajentamista koskevia selvityksiä	3	1. Lakiehdotuksen perustelut	7
1.3. Eräitä valtiontilintarkastajien toimivaltaa koskevia eduskunnan kannanottoja	4	2. Vaikutukset muihin määräyksiin	7
2. Muutostarve ja ehdotetut muutokset	5	3. Voimaantulo	7
2.1. Käsitteitä	5	LAKIEHDOTUS	8
2.2. Valtiontilintarkastajien toimivallan laajentaminen valtion tukitoimien osalta	5		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Valtiontilintarkastajien toimivalta

Hallitusmuodon 71 §:n 2 momentin mukaan jokaisilla varsinaisilla valtiopäivillä on asetettava viisi valtiontilintarkastajaa eduskunnan puolesta pitämään silmällä tulo- ja menoarvion noudattamista sekä valtiovaraston tilaa ja hoitoa. Tarkemmin valtiontilintarkastajien tarkastustoimen alueesta ja sisällöstä on säädetty eduskunnan hyväksymässä ja vahvistamassa valtiontilintarkastajain johtosäännössä (391/51) sekä laeissa valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta (968/47), valtion teollisuuslaitosten hoidon ja käytön yleisistä perusteista (168/31) ja valtion liikelaitoksista (627/87).

Valtiontilintarkastajain johtosäännön 4 §:n mukaan valtiontilintarkastajien on valvottava valtion taloudenpidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Heidän on otettava selko kaikesta, jonka tunteminen on tarpeen luotettavan käsityksen saamiseksi tulo- ja menoarvion noudattamisesta sekä valtiovaraston tilasta ja hoidosta. Valvonnan on kohdistuttava, syrjäyttämättä yksityiskohtia enemmän kuin asianhaarat vaativat, pääasiallisesti valtiontalouden yleiseen tilaan ja hoitoon. Valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetun lain 3 §:n 2 momentin (462/84) mukaan valtionenemmistöinen osakeyhtiö sekä ministeriö, jonka hallinnonalaan sanottu yhtiö kuuluu, samoin kuin valtiontalouden tarkastusvirasto ovat velvollisia antamaan valtiontilintarkastajille näiden pyytämät valtioneemmistöistä osakeyhtiötä koskevat selvitykset ja asiakirjat. Valtion teollisuuslaitosten hoidon ja käytön yleisistä perusteista annetun lain 15 §:n mukaan valtion teollisuuslaitokset ja valtion liikelaitoksista annetun lain 20 §:n 2 momentin mukaan valtion liikelaitokset ovat valtiontilintarkastajien tarkastuksen alaiset.

Valtiontilintarkastajien toimivaltaan kuuluu lähtökohtaisesti vain varsinainen valtiontalous, joka käsittää tulo- ja menoarvion piiriin kuuluvan ja tulo- ja menoarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen talouden sekä muun hallituksen toimeenpanovallan piirissä olevan valtion varojen hoidon. Tarkastustoiminnan

ulkopuolelle on kuitenkin katsottu jäävän eduskunnan oma talous ja sen vastuulla ja hoidossa olevat rahastot, Suomen Pankki ja kansaneläkelaitos. Mikäli tarkastusoikeus on haluttu ulottaa sellaisiin varsinaisen valtiontalouden ulkopuolella oleviin yksiköihin ja toimintoihin, joilla on merkitystä valtiontalouteen, asiasta on säädetty lailla. Näin on menetelty valtionyhtiöiden osalta, joihin on sitoutunut huomattava määrä valtion varoja.

Valtiontilintarkastajain johtosääntöön sisältyvässä tehtävämäärittelyssä ei ole mainintaa valtion tukien ja lainojen tarkastuksesta. Viranomaisten toimintaan kohdistuvia tarkastuksia voidaan kuitenkin tältä osin tehdä. Käytännössä tarkastukset ovat kohdistuneet lähinnä tukijärjestelmiin ja niiden toimivuuteen. Nimenomaisen lainsäännöksen puuttuessa tarkastusoikeus ei sen sijaan ulotu suoraan tuen saajina varojen käyttöön ja toimintaan. Tuen saajina olevat valtionyhtiöt ovat kuitenkin luonnollisesti velvolliset antamaan tietoja valtiontilintarkastajille myös tukitoiminnan osalta.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla, jonka tehtävänä on tarkastaa valtion talouden hoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä tulo- ja menoarvion noudattamista, on oikeus säännösten mukaan tarkastaa myös valtionapujen myöntämistä sekä valtionapua saavien yhdyskuntien, yhteisöjen ja yhtymien varojen käyttöä ja tilinpitoa sen selvittämiseksi, onko varat asianmukaisesti käytetty siihen tarkoitukseen, johon valtionapua on annettu. Tarkastusvirastolle on säädetty velvollisuus antaa tietoja toiminnastaan valtiontilintarkastajille. Sen perusteella valtiontilintarkastajat saavat tiedoksi muun muassa valtionapuja koskevat tarkastusviraston kannanotot niihin liittyvine selvityksineen.

1.2. Valtiontilintarkastajien toimivallan laajentamista koskevia selvityksiä

Eduskunta lausui vuonna 1969 toivomuksen, että hallitus kiireellisesti toimituttaisi tutkimuksen muun muassa siitä, olisiko valtiontilintarkastajien tehtäväpiiriä laajennettava koskemaan valtionapua saavien yhteisöjen avustus-

varojen käytön tarkastuksen samassa laajuudessa kuin se nykyisten säännösten mukaan kuuluu tarkastusvirastolle, sekä antaisi eduskunnalle sellaiset esitykset, joihin tutkimuksen tulos antaa aihetta. Valtiovarainministeriö asetti 19 päivänä marraskuuta 1969 toimikunnan selvittämään muun ohella tätä asiaa. Toimikunta, joka otti nimekseen valtion revisiotoimikunta, katsoi mietinnössään (komiteamietintö 1971:A 17), että valtiontilintarkastajat olisi oikeutettava valvomaan ja tarkastamaan valtionapuja samassa laajuudessa kuin tarkastusvirasto.

Eduskunnan puhemiesneuvoston tehtyä esityksen valtioneuvosto asetti 23 päivänä syyskuuta 1982 komitean selvittämään valtiontalouden tarkastuksen nykytilaa ja epäkohtia. Komitea, joka otti nimekseen valtiontalouden tarkastuskomitea, katsoi mietinnössään (komiteamietintö 1984:30) muun muassa, että valtiontilintarkastajien tarkastusoikeus valtionapuja saaviin nähden tulee saattaa lakisääteisesti yhdenmukaiseksi tarkastusviraston kanssa. Mietinnöstä saaduissa lausunnoissa on pääsääntöisesti suhtauduttu myönteisesti ehdotettuun tarkastusoikeuden laajentamiseen.

1.3. Eräitä valtiontilintarkastajien toimivaltaa koskevia eduskunnan kannanottoja

1. Valtiovarainvaliokunta on mietinnössään 6 päiväältä kesäkuuta 1985 n:o 32 Eduskunnan tilintarkastajien kertomuksesta vuodelta 1984, jonka mietinnön eduskunta hyväksyi kirjelmässään 11 päivänä kesäkuuta 1985, lausunut muun muassa seuraavaa:

”Eduskunnan tilintarkastajat ovat kertomuksessaan todenneet, että kertomusvuoden aikana on valmistunut valtiontalouden tarkastuskomitean mietintö, jossa komitea on muun ohella ehdottanut, että valtiontilintarkastajille olisi annettava näiltä nykyisin puuttuva oikeus valtionapujen tarkastukseen. Eduskunnan tilintarkastajat pitävät esitettyä toiminnan laajennusta tarpeellisena, jopa välttämättömänä.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että valtiontilintarkastajien toimintaa ja tehtäviä tulisi yleensäkin käsitellä valtiontilintarkastajien kertomuksen yhteydessä eikä eduskunnan tilintarkastajien kertomuksen yhteydessä. Valtiovarainvaliokunta onkin mietinnössään n:o 30 käsitellessään valtiontilintarkastajain kertomusta vuodelta 1983 käsitellyt myös valtiontilintar-

kastajia koskevan säännösten kehittämiseen liittyviä kysymyksiä. Valiokunta katsoo, että valtiontilintarkastajien toimivallan laajentamiseen liittyy useita sellaisia näkökohtia, jotka olisi vielä erikseen selvitettävä ennen mahdollisten uudistusten toteuttamista, minkä vuoksi valiokunta ei ole katsonut ainakaan tässä vaiheessa voivansa yhtyä eduskunnan tilintarkastajien esittämiin toimivaltakysymyksiin.”

2. Käsitellessään hallituksen toimenpiteitään vuonna 1985 antamaa kertomusta valtiovarainvaliokunta esitti perustuslakivaliokunnalle 26 päivänä syyskuuta 1986 antamassaan lausunnossa n:o 2 muun muassa seuraavaa:

”Valtioneuvoston 23 päivänä syyskuuta 1982 asettama valtiontalouden tarkastuskomitea on selvittänyt koko valtiontalouden tarkastustoimen kehittämistä. Komitea on ehdottanut mietinnössään mm., että valtiontilintarkastajain tarkastusoikeus valtionapuja saaviin nähden saatettaisiin lakisääteisesti yhdenmukaiseksi valtiontalouden tarkastusviraston kanssa. Valtiovarainministeriössä on valmisteltu mietinnön pohjalta asiaa.

Valtiovarainvaliokunta toistaen valtiontalouden tarkastusvirastosta edellisen hallituksen kertomuksen käsittelyn yhteydessä lausunnossaan n:o 2/1985 vp. lausumansa korostaa valtiontalouden tarkastustoiminnan tärkeyttä. Valiokunnan käsityksen mukaan tarkastustoiminnan tehokkuutta tulisi edelleen lisätä itsenäisen ja riippumattoman valtiontalouden tarkastusviraston toimesta. Myös valtionapujen, valtionapulaitosten ja -yhteisöjen tarkastustoiminnan tulisi tapahtua tarkastusviraston toimesta, joten valiokunta ei pidä aiheellisena eikä tarpeellisena tarkastustoiminnan laajuuden uudelleenjärjestelyä lainsäädäntötoimin.”

Perustuslakivaliokunta puolestaan totesi sanotun kertomuksen johdosta 6 päivänä helmikuuta 1987 antamassaan mietinnössä n:o 50, jonka eduskunta hyväksyi kirjelmässään 11 päiväältä helmikuuta 1987, että valtiovarainvaliokunnan lausunnossa oleva kielteinen suhtautuminen tarkastustoiminnan laajuuden uudelleen järjestelyyn on kiistanalainen asia, joka vaatii vielä lisäselvitystä.

3. Valtiovarainvaliokunta on 10 päivänä lokakuuta 1986 päivätyssä mietinnössään n:o 40 Eduskunnan tilintarkastajien kertomuksesta vuodelta 1985, jonka mietinnön eduskunta hyväksyi kirjelmässään 17 päivänä lokakuuta 1986, viitannut kantanaan edellä selostettuun

lausuntoonsa hallituksen toimenpiteistään vuonna 1985 antaman kertomuksen johdosta.

2. Muutostarve ja ehdotetut muutokset

2.1. Käsitteitä

Voimassa olevissa säännöksissä ei ole yksiselitteisesti määritelty valtionavun käsitettä eikä toisaalta myöskään käytetty yhtenäistä terminologiaa samanlaatuisistakaan tukitoimista. Valtion tuenluonteisia suorituksia on kutsuttu säännöksissä ja määräyksissä valtionavuksi, valtionavustukseksi, avustukseksi, korvaukseksi, valtionosuudeksi, ylimääräiseksi valtionavuksi, lisätyksi valtionavuksi, erityisavustukseksi, rahoitusavustukseksi, investointiavustukseksi, käynnistämisavustukseksi, rakennusavustukseksi, korkotueksi jne. Valtiovarainministeriön asettaman valtionaputyöryhmä II:n mietinnössä (Työryhmämuistio 1985: VM 25) on termi valtionapu omaksuttu yläkäsitteeksi. Siinä ehdotukseen laiksi valtionavusta sisältyvän määritelmän mukaan valtionavulla tarkoitetaan luonnolliselle henkilölle, säätiolle ja yhteisölle tai siihen verrattavalle oikeushenkilölle tiettyyn tarkoitukseen valtion tulo- ja menoarvion määrärahasta tai tulo- ja menoarvion ulkopuolella olevasta valtion rahastosta annettavaa tuenluonteista suoritusta, josta valtio ei saa välitöntä tai suoranaista aineellista vastiketta. Vastaavasti kuin mainittu työryhmä on ehdottanut, käytetään tässä esityksessä yleisterminä sanaa valtionapu. Myös sisällöllisesti se on tarkoitettu vastaamaan työryhmän määrittelemää valtionapua.

Paitsi valtionavun muodossa valtio tukee valtionhallinnon ulkopuolisia muun muassa siten, että se sitoutuu suoritusvastuuseen, luopuu saamisistaan tai lykkää niiden perintää. Tällaisia toimia ovat muun muassa valtion takausten myöntäminen, verohelpotukset, maksuvapautukset, maksujen lykkäykset yms. Kuten valtionaputyöryhmä II:n mietinnössäkään on tehty, tässä esityksessä käytetään valtionapua laajempänä käsitteenä termiä valtion tuki, mihin valtionavun ohella sisältyvät edellä mainitut ja muut niihin verrattavat tuet.

Valtion varoista myönnettävät lainat ovat yleensä niiden normaalia edullisempien ehtojensa johdosta avustusluonteisia. Kun kuitenkin lainat saattavat olla myös normaaliehtoisia

ja kun raja avustusluonteisen ja muun lainan välillä ei ole aina käytännössä selvä, on esityksessä valtion lainat mainittu omana ryhmänä. Kun lainat luonteeltaan ja tarkoituksestaan ovat valtion tukeen verrattavia, on toisaalta lähdetty siitä, että valtion lainat rinnastetaan tarkastustoiminnan suhteen kaikilta osin valtion tukeen.

2.2. Valtiontilintarkastajien toimivallan laajentaminen valtion tukitoimien osalta

Valtiontilintarkastajain edellytykset arvioida valtion tukitoiminnan laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista riippuvat niistä tiedoista, joita he saavat tarkastusviraston raporteista sekä tarkastusten yhteydessä tai muutoin valtion viranomaisilta. Tuen saajien varainkäyttöön ja toimintaan perehtyminen asianomaisissa toimintayksiköissä esimerkiksi tietojen täydentämiseksi ja niistä varmistumiseksi ei nyt ole mahdollista. Hallitusmuodon 71 §:ää säädettyäessä ja siihen perustuvaa valtion tarkastusjärjestelmää luotaessa valtion tukien ja lainojen osuus ja lukumäärä valtion taloudessa oli vähäinen. Tilanne on nykyisin oleellisesti toinen. Valtion tulo- ja menoarviossa valtionavut kuuluvat siirtomenoihin. Valtion vuoden 1970 tilinpäätöksen mukaan siirtomenojen osuus valtion menoista oli jo 46,3 % ja vuonna 1987 vastaavasti 51,5 %. Eräiltä osin nämä menot eivät kuitenkaan ole aiheutuneet varsinaisista tukitoimista. Toisaalta kaikki tukitoiminta, esimerkiksi takaukset, verohelpotukset ja maksujen lykkäykset, eivät sisälly valtion budjetin ja tilinpäätöksen loppusummiin. Valtion antamat lainat ovat puolestaan olleet vastaavina ajankohtina 5,2 % ja 3,1 % valtion menoista. Täten valtiontilintarkastajien tarkastusoikeus ei nykyisin kata budjettitaloudenkaan osalta täysimääräisesti kuin arviolta puolet tulo- ja menoarviossa myönnettyistä määrärahoista.

Valtiontilintarkastajien valvonta palvelee eduskunnan tarpeita. Sen tarkoituksena on varmistaa eduskunnan finanssi- ja lainsäädäntövallan toteutuminen. Se, että valvonnan on kohdistuttava pääasiallisesti valtiontalouden yleiseen tilaan ja hoitoon, ei merkitse sitä, etteikö tilanteen selvittämiseksi tarvittaisi myös finanssihallinnon yksityiskohtiin meneviä tarkastuksia. Valvontaedellytysten parantamisen

ja valvonnan riippumattomuuden kannalta olisi tärkeää, että tarkastusvaltuudet ulotetaan valtionapuihin ja muuhunkin valtion tukeen sekä valtion lainoihin pääsääntöisesti määrärahojen kaikkien käyttövaiheiden osalta. Valtion tukien ja lainojen osuus valtion taloudesta on jo niin merkittävä, ettei nykyistä tilannetta voida pitää tyydyttävänä valtiontilintarkastajille hallitusmuodossa säädetyn tehtävän asianmukaisen suorittamisen kannalta. Toisaalta kun tukea ja lainaa myönnetään yhä enenevässä määrin samaan kohteeseen usean viranomaisen toimesta, on oikean käsityksen saamiseksi tulo- ja menoarvion toteutumisesta tämänkin vuoksi tärkeää, että tarkastusoikeus ulottuisi paitsi viranomaisiin myös valtion tuen ja lainan saajiin.

Yksityiselle henkilölle annettavat tuet ja lainat perustuvat useimmiten toisenlaisiin näkökohtiin, esim. perhe-, sosiaali- ja opintopoliittisiin syihin, kuin muut tuet ja lainat. Tukijärjestelmät on tällöin myös pyritty luomaan sellaisiksi, ettei tuen oikeellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta varmistuminen edellytä saajan talouden tarkastusta. Tuen määräkin on usein tarkastukseen tarvittavaan työmäärään verrattuna vähäinen.

Silloin kun yksityiselle henkilölle annettu tuki tai laina on tarkoitettu hänen ja hänen perheensä henkilökohtaisiin tarpeisiin tai muutoin hänen kotitaloutensa välittömään tukemiseen, ei ole aiheellista eikä toisaalta tarkastustoiminnan tuloksellisuutta ajatellen mielekästkään ulottaa tarkastusoikeutta saajan talouteen ja toimintaan. Sen sijaan ei ole perusteita asettaa yksityistä henkilöä tarkastuksen suhteen eri asemaan kuin muita tuen ja lainan saajia silloin, kun tuki tai laina on annettu henkilölle liike- tai ammattitoimintaan taikka muuhun sellaiseen toimintaan, johon voidaan antaa valtion tukea tai lainaa yhtäläisesti yksityiselle henkilölle kuin muillekin. Liike- ja ammattitoiminnan harjoittajat on myös kirjanpitovelvollisuuden ja toimintansa muunkin selvittämismahdollisuuden suhteen rinnastettu toisiinsa, joten myös mahdollisuudet tarkastuksen suorittamiseen ovat tällöin samanlaiset. Samoin olisi perusteltua ulottaa tarkastusoikeus yksityiseen henkilöön aina silloin, kun tuki tai laina on tarkoitettu välittömästi tai välillisesti hyödyttämään myös ulkopuolisia. Tällaisia ovat esimerkiksi tapaukset, joissa tuki on an-

nettu henkilölle työllisyyden ylläpitämiseen, yleishyödylliseen toimintaan tai hyväntekeväisyyden harjoittamiseen. Varmistuminen tämänlaatuisissa tapauksissa siitä, että tuki on käytetty tarkoitettulla tavalla ja sille asetettuja ehtoja noudattaen, saattaa edellyttää tarkastuksen kohdistamista myös yksityisen henkilön talouteen ja toimintaan.

Edellä esitetyn perusteella ja parlamentaarisen tarkastustoiminnan edellytysten parantamiseksi esityksessä ehdotetaan, että valtiontilintarkastajilla olisi oikeus tarkastaa pääsääntöisesti kaikkien valtion tuen ja lainan saajien varojen käyttöä, tilinpitoa ja toimintaa lukuun ottamatta kuitenkin niitä tapauksia, joissa tuki tai laina on annettu yksityiselle henkilölle hänen omaan tai hänen perheensä henkilökohdaisiin tarpeisiin tai muutoin hänen kotitaloutensa suoranaiseen tukemiseen. Koska tarkastustoiminta laajenisi varsinaisen valtiontalouden ulkopuolelle, asiasta olisi säädettävä eri laki.

3. Asian valmistelu

Esitys perustuu valtiontalouden tarkastuskomitean mietintöön sekä valtiovarainministeriössä tehtyyn asian jatkovalmisteluun. Siinä on kuultu muun muassa valtiontilintarkastajain kansliaa.

Hallitus antoi eduskunnalle 10 päivänä loka-kuuta 1986 esityksen laiksi valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain muuttamisesta ja laiksi valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia (hallituksen esitys 151/1986 vp.). Esitystä ei ehditty käsitellä vuonna 1987 päättyneen vaalikauden aikana, joten se raukesi. Nyt kysymyksessä oleva esitys vastaa pääasiallisesti rauennutta esitystä siltä osin kuin siinä oli kysymys valtiontilintarkastajain tarkastusoikeuden laajentamisesta. Muulta osin rauenneeseen esitykseen sisältyvää asiaa selvitetään erikseen valtiovarainministeriössä.

4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Esityksellä ei ole hallinnollisia eikä suoranaisia taloudellisia vaikutuksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Säännöksessä ehdotetaan, että valtiontilintarkastajilla olisi oikeus tarkastaa valtion varoista myönnettyjen valtionapujen ja lainojen samoin kuin valtion antamien vakuuksien sekä veroihin, maksuihin ja muihin valtion saamisiin kohdistuvien vapautusten, helpotusten ja lykkäysten myöntämistä, käyttöä ja valvontaa. Tarkastusoikeus koskisi paitsi valtion viranomaisia myös valtion tuen ja lainan välitöntä ja välillistä saajaa, kuitenkin yksityistä henkilöä vain silloin, kun tukea tai lainaa on annettu muuhun tarkoitukseen kuin hänen tai hänen perheensä henkilökohtaisiin tarpeisiin taikka muutoin hänen kotitaloutensa suoranaiseen tukemiseen. Joskin viranomaisiin nähden toimivalta johtuu jo nyt valtiontilintarkastajain johtosäännön 4 §:n 1 momentista, on selvyuden vuoksi tarkastusoikeus valtion tukitoimiin nähden sisällytetty kaikilta osin nyt ehdotettuun lakiin.

2 §. Pykälä sisältää säännökset valtion tuen ja lainan saajien sekä asianomaisten valtion viranomaisten, laitosten, liikelaitosten ja liikeyritysten tietojenantovelvollisuudesta valtiontilintarkastajille. Tietojenantovelvollisia olisivat näin muun muassa ministeriö, jonka hallinnonalalla valtion tuki tai laina on myönnetty, asianomainen keskusvirasto tai muu niiden myöntämisessä tai valvonnassa toimivaltainen viranomainen. Silloin, kun tukea tai lainaa on myönnetty samaan kohteeseen kahden tai useammankin hallinnonalan määrärahasta tai eri hallinnonalojen viranomaiset ovat muutoin olleet osallisina niiden myöntämisessä ja valvonnassa, selvitysvelvollisuus koskee kaikkia näitä viranomaisia. Samoin on laita, milloin jonkun muunkin viranomaisen kuin valtionapuviranomaisen hallussa on sellaista aineistoa, joka on yksittäisen tarkastuksen suorittamisen kannalta tarpeellista.

Valtiontilintarkastajilla on jo nyt hallitusmuodon 71 §:n 2 momentin nojalla oikeus saada viranomaisilta tarpeelliset selvitykset ja asiakirjat. Tämä tietojensaantioikeus kohdistuu yhtäläisesti kaikkiin viranomaisiin eikä

vain kulloinkin tarkastuksen kohteena oleviin. Se käsittää yleisesti kaikki asiakirjat, siis myös salassa pidettävät. Perustuslakiin sisältyvänä mainittu säännös syrjäyttää alemmanasteisiin säännöksiin sisältyvät asian ja asiakirjojen salassapitoa koskevat määräykset.

3 §. Valtiontilintarkastajain johtosäännön 10 §:n mukaan valtiontilintarkastajat ja kanslian henkilökunta ovat velvolliset olemaan siivullisille ilmoittamatta, mitä toimeissaan ovat saaneet tietää sellaista, joka on pidettävä salassa. Määräyksen edellyttämää vaitiolovelvollisuutta ei voida aina pitää riittävänä silloin, jos tarkastustoiminta kohdistuisi ehdotuksen mukaisesti valtion tukien ja lainojen saajien talouteen ja toimintaan. Tämän vuoksi ehdotetaan lakiin otettavaksi säännös, jonka mukaan valtiontilintarkastajan ja valtiontilintarkastajain kanslian henkilökunnan vaitiolovelvollisuus koskee lainojen ja valtionapujen ja muiden valtion tukien tarkastuksen kohdalla paitsi niitä asioita, jotka on muutoin säädetty tai määrätty pidettäväksi salassa, myös toisen henkilökohtaisia oloja ja taloudellista asemaa samoin kuin tarkastuksessa saatujen tietojen käyttöä yksityiseksi hyödyksi. Valtiontilintarkastajien tehtävän luonteen huomioon ottaen olisi tietojen ja kuitenkin voitava antaa rikosten selvittämistä ja syytteenpanoa varten.

2. Vaikutukset muihin määräyksiin

Ehdotetun lain johdosta on tarpeen sisällyttää tarkastusoikeudesta maininta valtiontilintarkastajain johtosääntöön.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Valtiontilintarkastajilla on oikeus tarkastaa valtion tulo- ja menoarvion määrärahasta ja tulo- ja menoarvion ulkopuolisesta valtion rahastosta annettavien valtionapujen ja lainojen samoin kuin valtion antamien vakuuksien myöntämistä, käyttöä ja valvontaa sekä veroihin, maksuihin ja muihin valtion saamisiin kohdistuvien vapautusten, helpotusten ja lykkäysten myöntämistä ja valvontaa sekä tämän vaatimassa laajuudessa myös tällaisen tuen ja lainan saajan taloutta ja toimintaa. Saajan osalta tarkastusta ei kuitenkaan suoriteta silloin, kun tuki tai laina on annettu yksityiselle henkilölle hänen tai hänen perheensä henkilökohtaisiin tarpeisiin tai muutoin hänen kotitaloutensa suoranaiseen tukemiseen.

Mitä 1 momentissa on säädetty valtion tuen ja lainan saajasta, koskee myös sitä, jonka käyttöön saaja on säännösten, määräysten tai tukipäätöksen nojalla siirtänyt tukea tai lainaa.

2 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitetut tarkastuksen kohteena olevat tuen ja lainan saajat samoin kuin

valtion viranomaiset, laitokset, liikelaitokset ja liikeyritykset ovat velvollisia sen estämättä, mitä asian tai asiakirjan salassapitamisestä on erikseen säädetty, antamaan valtiontilintarkastajille näiden pyytämät tukea tai lainaa sekä niiden saajia koskevat tarkastuksen suorittamiseksi tarpeelliset tiedot, selvitykset, asiakirjat ja muun aineiston.

3 §

Valtiontilintarkastaja ja valtiontilintarkastajain kanslian henkilökuntaan kuuluva ei saa sivulliselle luvattomasti ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen, mitä hän tehtävänsä perusteella on saanut tietää toisen henkilökohteisista oloista tai taloudellisesta asemasta, taikka sitä, mikä on erikseen säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi. Mitä edellä on säädetty, ei estä tietojen antamista rikoksen selvittämistä ja syytteenespanoa varten.

4 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Helsingissä 15 päivänä huhtikuuta 1988

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Ulla Puolanne*